

XXII.1 Obecná ustanovení o náhradách poskytovaných zaměstnanci v souvislosti s výkonem práce

Zákoník práce definuje případy, v nichž náleží zaměstnanci náhrada cestovních výdajů. Cestovní výdaje se zaměstnanci nahrazují cestovními náhradami při:

- pracovní cestě (§ 42)*;
- cestě mimo pravidelné pracoviště;
- mimořádné cestě v souvislosti s výkonem práce mimo rozvrh směn v místě výkonu práce nebo pravidelného pracoviště;
- přeložení (§ 43);
- dočasném přidělení (§ 43a);
- přijetí do zaměstnání v pracovním poměru; a
- výkonu práce v zahraničí.

* Zvláštním typem pracovní cesty je zahraniční pracovní cesta, tedy pracovní cesta konaná mimo území České republiky (§ 154). Dobou rozhodnou pro vznik práva zaměstnance na náhradu cestovních výdajů v cizí měně je doba přechodu státní hranice České republiky, kterou oznámí zaměstnanec zaměstnavateli, nebo doba odletu z České republiky a příletu do České republiky při letecké přepravě.

Výše uvedené případy mají společné to, že cestování zaměstnance je dáno potřebou zaměstnavatele, a proto je to zaměstnavatel, který určuje podmínky, které mohou ovlivnit poskytování a výši cestovních náhrad, zejména dobu a místo nástupu a ukončení cesty, místo plnění pracovních úkolů, způsob dopravy a ubytování (§ 153 odst. 1). Zaměstnavatel je povinen tyto podmínky určit písemně (praxe používá pojem „cestovní příkaz“) a přihlížet přitom k oprávněným zájmům zaměstnance. Zároveň platí, že zaměstnanec je zaměstnavateli povinen bez zbytečného odkladu oznamovat změnu skutečností, které jsou pro poskytnutí cestovních náhrad rozhodné (§ 186).

Od vydávání cestovních příkazů může zaměstnavatel upustit jedině v případě, že jsou práva na cestovní náhrady a jejich výši vzhledem k okolnostem nezpochybnitelná (například jde o pravidelně se opakující pracovní cestu do stejného místa, stejnými prostředky, na stejnou dobu apod.) a zaměstnanec na vydání cestovního příkazu netrvá.

Cestovní náhrady jsou v zákoníku práce dále upraveny zvlášť pro zaměstnavatele, kteří odměňují zaměstnance mzdou (tj. zaměstnavatele neuvedené v § 109 odst. 3), a pro zaměstnavatele, kteří odměňují zaměstnance platem (tj. zaměstnavatele uvedené v § 109 odst. 3).